

Barney

111. ► BERÉNY RÓBERT (1887-1953)

Szőlős csendélet hegedűvel, 1928-1930 körül

Olaj, karton, 65x49,5 cm
Jelezve jobbra fent: Berény

Kezdő ár: 20 000 000 Ft / 64 516 EUR
Becsérték: 38 000 000 – 44 000 000 Ft
Estimated value: 122 581 – 141 935 EUR

A FESTMÉNY REPRODUKÁLVA LESZ A BERLIN-BUDAPEST CÍMŰ KIÁLLÍTÁS KATALÓGUSÁBAN, VALAMINT AZ ÚJ TULAJDONOS ENGEDÉLYÉVEL SZEREPELNI FOG A KIÁLLÍTÁSON IS.

ZENE SZEMEINKNEK

„A génusz kettősége ágált benne: a festőé és a zenészé. Sokszor felhozta, hogy valamikor nem tudta eldönteni, melyiket válassza, muzsikus legyen-e vagy festő” – emlékezett vissza Berény Róbert barátja, Máté József.

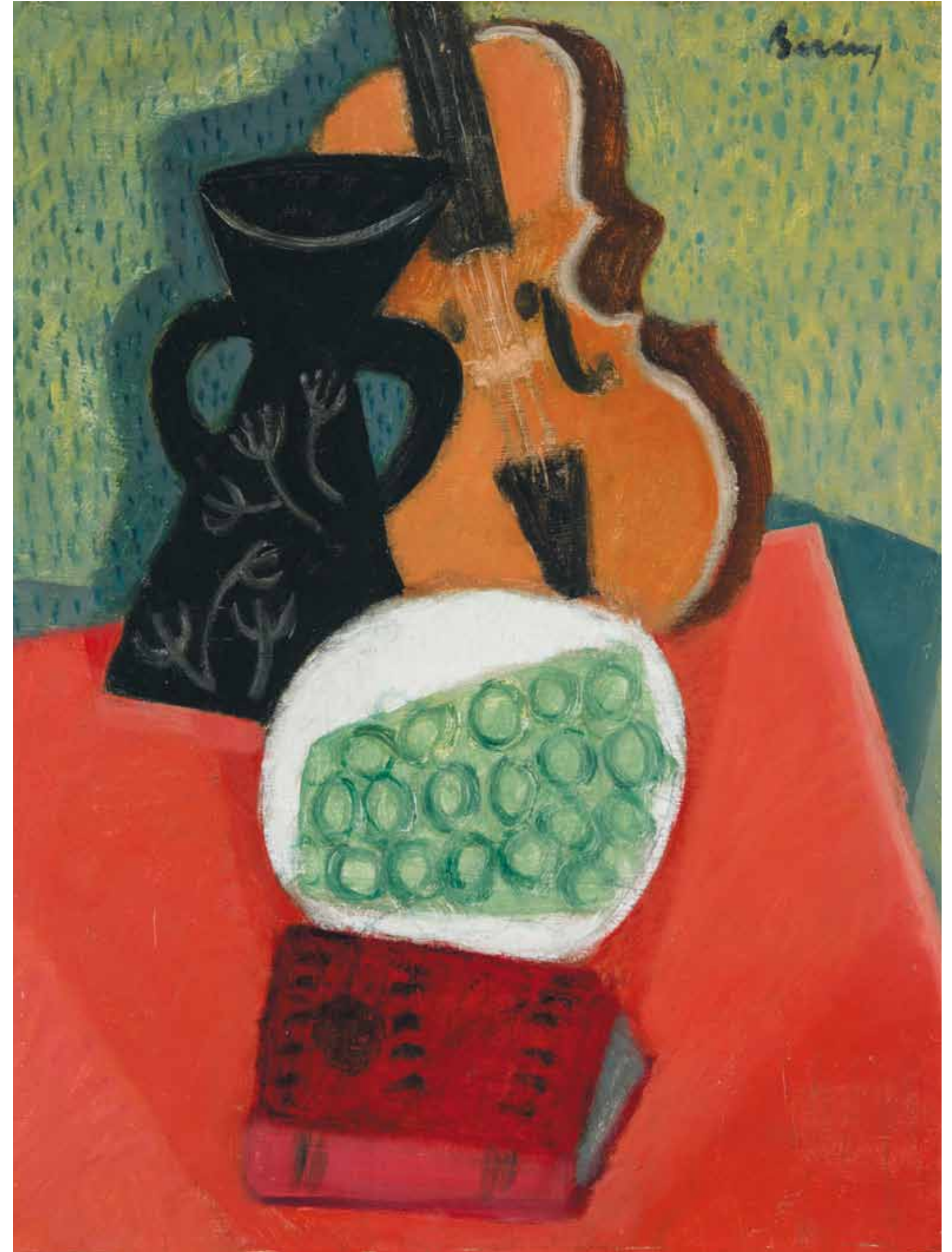
Amikor 17 évesen Párizsba indult, nem csupán a festészet Mekkája vonzotta mágnesként, zene tanára, a híres francia Lamoureux zenekar egykori első hegedűse, Berkovits Lajos a fiatal Róbertet tehetséges hegedűsnek tartotta, s buzdította, hogy a francia fővárosban képezze tovább magát. Ő mégis a piktúrát választotta, ám szoros kapcsolata a muzsikával sohasem szakadt meg. Párizsi éveiben, miközben már Matisse-szal és társaival a fauve-okkal állított ki a Salonokon, komponált is, sőt egyik zeneszerző barátjának, az akkor még alig ismert Bartók Bélának ő igyekezett Párizsban kapcsolatokat, bemutatkozási lehetőségeket keresni. Műteremszomszédja, a később az amerikai kubizmus pionírjaként tisztelt Max Weber visszaemlékezései szerint „a legváratlanabb pillanatban felkapva hegedűjét széleses, lágy rezonálással folyó hangon, keleti szenvedéllyel improvizált. Saját kompozícióinak vagy a klasszikusoknak kottalapjai mindig ott voltak asztalán.”

Később, berlini emigrációja idején három tételből álló vonósnégyesét a Kármán Quartett tolmácsolásában adták elő a baloldali Novembergruppe második zeneestélyén, 1922. május 22-én, óriási sikerrel. A zenekar vezetője, Kármán Ivor számolt be arról is, hogy ebben az időben rövid románca szövődött Berénynek az akkor még kezdő színésznővel, Marlene Dietrichkel, aki ekkoriban a Weimarban megkezdett hegedűművészi képzését folytatta Berlinben.

1
2
3
4
5

1. Bortnyik Sándor fotója Berény Róbertől, 1920-as évek második fele magántulajdon
2. Georges Braque: Csendélet szőlővel és klarinétal, 1927 magántulajdon
3. Pablo Picasso: Csendélet antik búszttal, 1925 Museum National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Paris, France
4. Juan Gris: Műteremablak, 1925 The Baltimore Museum of Art, Baltimore
5. Le Corbusier: Kompozíció gitárral, 1920-as évek Fondation Le Corbusier, Paris

Kassák Lajosnak a negyvenes évek elején úgy nyilatkozott, hogy a zeneiség egyáltalán nem játszott szerepet festészetében, mondván „a két dolognak egymáshoz semmi köze”. A gazdag életművön áttekintve, bennünk mégis ellenkező vélemény formálódik: Berény jó festővé vált volna mindenképp, de képzett zenészként a képzőművészet mellett másik nagy szerelme, a muzsika is betöltötte életét, s mindez befolyásolta festészeti felfogását, képzőművészi megnyilvánulásait, eredményeit is. Kompozícióérzéke kétségtelenül összefüggésbe hozható zenei tehetségével, s erre éppen tárgyalt festményünk az egyik legszemléletesebb példa. Letisztult, pattogó ritmusú, friss és üde, komplementerekre építkező színharmóniája ekkoriban tervezett kereskedelmi plakátjainak mellbevágó hatásához hasonlítható. Mégis a felületi finomságok, piktori cizellálások, valamint a rafinált árnyékolás festészeti nyencművé avatja a képet. Különösen szellemes megoldás, ahogy a kétkarú váza a hangszer homorú ívét ismételve alig tolakodóan a hegedű elé könyököl, s hasonlóan bravúros a szőlőfürt síkmértani idommá alakítása is.

Bár tudjuk, hogy Berény képalkotó módszerét elsősorban a látványi elemek, színek, formák vonalak, a tárgyak sajátos térbeliségének szenzációja határozta meg, e csendéleti elemek mégis jelszerűvé absztrahált attribútumokként jelennek meg a képen, mintegy testi és szellemi táplálékok huszadik századi spirituális ikonjává válva. Pályája során számos könyv borítóját tervezte, az asztalon heverő könyv azonban nagy valószínűséggel nem ezek közül való. Egyszer talán arra is fény derül, hogy mely irodalmi mű lehetett a modell, de ez esetben feltehetően csupán az intellektus általános jelenvalóságát hivatott megtestesíteni az asztalterítónél is mélyebb tónusú vörös könyvkabát, mely színdinamikai referenciapontot is ad a kiérlelt kompozíciónak. Hegedű más ismert csendéletén azonban nem fordul elő. A klasszikus vonalvezetésű hangszer markánsan ugrik ki a csendélet extrém módon stilizált mértani formái közül, s mint a festő személyes tárgya, énjének, bonyolult lelkületének egy része, azaz önarcképének egy nézete jelenik meg.

MI EZ A STÍLUS?

Berény stílusa az 1920-as évek végén a berlini emigrációban töltött évek meddőségét feledtetve sziporkázó magabiztossággal újult meg, friss házasságával egy időben. Az életöröm és művészi találékonyság elegyét sugárzó friss művek korai, Fauveos és Nyolcakos korszakának színvonalt idézik, egyedivé érett stílusa ezekben az években bontakozott ki. Másokkal összetéveszthetetlen plakátjainak megoldásai festményein is visszaköszönnék, dekoratív absztraháltságuk a kereskedelmi plakátok ökonomikus képépítésével rokoníthatóak, de festményein sem az üres dekorativitás dominál, festői igényességéről, a felületek gazdag és változatos megformálásáról sohasem mondott le stílusalakító igények miatt. Mivel egyetlen létező irányzat keretei közé sem szorítható, meglehetősen nehéz meghatározni ekkori stílusát. A homogén nagy dekoratív foltok alkalmazása és már-már minimalista formaredukciói, a végtelenségig stilizált kompozícióelemek alkalmazása révén az art deco világhoz látszólag igen közel került, hiszen a korszellem hatása alól ő sem vonhatta ki magát, de hogy ekkori művei tisztán az art deco stílus kategóriába sorolhatóak lennének, egyáltalán nem állítható. Kubisztikus megoldásai miatt ugyanakkor Braque és néhány más „ős-kubista” 1925-1930 körüli ún. posztkubista felfogásával szintén rokonítható, de nem lehet egyértelműen kubista, vagy posztkubista bélyeggel sem ellátni és semmi esetre sem utánzásról, hanem egy logikus egyedi fejlődésről van esetében szó. Furcsa mód leginkább az École de Paris művészei között említhetnénk, dacára hogy ekkoriban – legalábbis tudomásunk szerint – egyáltalán nem járt Párizsban.

AMERIKÁBÓL JÖTTEM... „JUST OUT OF THE BLUE”

A mű azonban megjárta a nagy tengereket és óceánokat, s csak az utóbbi időben került vissza Budapestre az Egyesült Államokból.

Felmerül a kérdés, ahogy sok más, tengeren túlra vetődött Berény-mű esetében is, hogy miként jutott Amerikába a festmény. Ennek a korábban a Berény kutatás számára is ismeretlen képnek az előkerülése azonban reményt ad arra, hogy a hozzá hasonló remekművek máshol is felbukkanhatnak, mint néhány éve a Berény nevét újra világhírnévre emelő *Alvó nő fekete vázával* című festmény is.

Barki Gergely

6. Berény Róbert: Kancsós csendélet, 1928 körül magántulajdon

7. Fernand Léger: Csendélet söröskorsóval, 1921 Tate, London

